

فصل ۳

صداپیشگی

هنر دوبلاژ یا صداپیشگی برای نمایش برنامه‌های تلویزیونی که از سایر کشورها خریداری و برای پخش آماده می‌شوند، شکل گرفت و امروزه به عنوان یکی از مهارت‌های مهم و هنری مستقل در تولیدات برنامه‌های تلویزیونی کاربردی ویژه دارد. صداپیشگی یک هنر مستقل بوده و افراد بسیاری تنها در این زمینه صاحب نام و مهارت‌های حرفه‌ای هستند. این هنر از تکنیک‌ها، شیوه‌ها و دانش و علوم ویژه خود نیز برخوردار است.

واحد یادگیری^۱

گویندگی شخصیت تصویر (دوبلاژ)

ویژگی‌های یک دوبله خوب و موفق چیست و هنرجویان در این مسیر چه خواهند آموخت؟

■ هنرجویان در این واحد یادگیری با فراگرفتن مهارت‌های پرورش صدا و کار بر روی بیان و روان خوانی، خواهند توانست بخش‌های کوتاهی از یک برنامه تلویزیونی را دوبله کرده و برای پخش آماده کنند.

استاندارد عملکرد

■ دوبله یک برنامه تلویزیونی متناسب با ماهیت آن برنامه و ویژگی‌های مورد نیاز برای انتقال پیام و پخش برنامه در تلویزیون.

تغییر دادن مکالمه یک فیلم از زبان اصلی به زبانی دیگر را دوبله یا دوبلاژ میگویند. دوبله فیلم (در تعریف مدرن آن) عبارت است از فرایندی شامل ضبط و جایگزینی صدای مکالمات هنرپیشگان در تولیدات هنری مانند فیلم سینمایی، فیلم تلویزیونی و مستندهای خارجی. عده‌ای بر این باورند که دوبله، موقعیتی است برای ارتقای یک اثر هنری و آخرین مرحله برای پوشاندن عیب‌های موجود در ساختار یک فیلم. دوبله فیلم در حقیقت ترجمه صوتی یک محصول سینمایی است برای تماشگرانی که با زبان اصلی فیلم بیگانه هستند.

تاریخچه دوبلاژ یا صدایپیشگی

هنر دوبلاژ در ابتدا در فرانسه و سپس در ایتالیا و انگلستان برای ناطق کردن فیلم‌های صامت قدیمی و به عنوان اختراعی گران‌بها که صنعت سینما را زنده کرد، شکل گرفت. اما پیشینه دوبلاژ در ایران داستان متفاوت دیگری دارد. دوبلاژ یا صدایپیشگی در کشورمان کارش را با تولید «آنونس» آغاز کرد. آنونس به معنی آگهی تبلیغاتی است که ویژگی برنامه یا کالایی را به طور مختصر به نمایش می‌گذارد. این آگهی تبلیغاتی را «تریلر یا تریلر» هم می‌نامند. در گذشته زمانی که می‌خواستند در سینما فیلم دیگری (غیر از فیلمی که در حال نمایش بود) را تبلیغ کنند به انتهای فیلم در حال نمایش، یک حلقه فیلم کوتاه می‌چسباندند، که حاوی صحنه‌های تبلیغ برای آن فیلم بود. از آنجایی که تعویض حلقه فیلم مشکل بود بنابراین فیلم تبلیغاتی (آنونس) مورد نظر به آخرین حلقه فیلم اصلی متصل می‌شد تا توسط فیلم اصلی یدک‌کش شود. اصطلاح تریلر هم از همین نکته گرفته شده است (لغت تریلر به معنای پشت‌بند یا یدک‌کش است). هدف از پخش تریلرها ترغیب تماشاگران به دوباره سینما آمدن و دیدن فیلم بعدی است. بعدها کسانی که در امر بازاریابی و تبلیغات فیلم‌ها بودند متوجه شدند که اگر این تریلرها در اول فیلم‌ها نمایش داده شود هم اثر آن‌ها بیشتر است و هم تماشاگران بیشتری آن‌را می‌بینند. با وجود آن که مدتی بعد تریلرها به اول فیلم‌ها تغییر مکان پیدا کردند اما اسمشان همچنان تریلر باقی ماند.

طلوع آنونس در ایران

ساخت فیلم‌های آنونس که در کشورهای اروپایی آغاز شده بود از ابتدای دهه ۳۰ خورشیدی به شکل حرفه‌ای وارد ایران شد و مورد بهره‌برداری قرار گرفت. در آن زمان آنونس‌ها گویش داشتند

و یک راوی آن را به شکلی خاص و کوتاه روایت می‌کرد. طبیعی بود ایرانی‌ها که خود همواره استاد سخن بوده‌اند، در این حیطة توفیق داشته باشند و حتی خودشان برای فیلم‌های خارجی نیز آنونس بسازند. نخستین آنونس ساخته‌شده در ایران برای یک فیلم خارجی به نام «ارزش پول» محصول انگلستان بوده است.

دیلماج‌ها، پیشگام در دوبله فیلم

کلمه دیلماج، واژه‌ای ترکی و به معنی مترجم است. کلمه «دیل» در ترکی هم ردیف واژه «زبان» در فارسی است. دیلماج کسی است که زبان بیگانه را می‌شناسد و می‌تواند آن را برای مخاطب معنی کند. طی سال‌های نخست ورود سینما و فیلم‌های صامت به ایران، بازار دیلماج‌ها پررونق بود. چنان که اگر دیلماجی به دلیل کسالت در سالن نمایش حضور نمی‌یافت، سینمادار با اعتراض گسترده تماشاچیان (که فیلم را متوجه نمی‌شدند) و گاه با خروج آن‌ها از سینما مواجه می‌شدند. در بعضی اوقات که بیننده‌ای باسواد، می‌توانست را از روی میان‌نویس‌های فیلم برای بینندگان دیگر بخواند، با اعتراض دیلماج (که تاکید داشت آن چه خودش می‌گوید صحیح است و لا غیر) مواجه می‌شد.

بین سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۱۵ خورشیدی در کنار پخش فیلم‌های ایرانی (که اوایل صامت و بعدها ناطق شدند)، همچنین فیلم‌های خارجی اعم از روسی، انگلیسی، آمریکایی، فرانسوی، ایتالیایی وارد ایران می‌شد و در سینماهای آن روز تهران و برخی شهرستان‌ها به نمایش در می‌آمد. این فیلم‌ها نیز همچون فیلم‌های ایرانی در اوایل کار، صامت و بعدها ناطق شدند.

در زمانی که فیلم‌ها صامت بود، توضیحات فیلم به شکل زیرنویس یا میان‌نویس در میان خود تصاویر دیده می‌شد از آنجا که تماشاچیان، زبان و خط بیگانه را متوجه نمی‌شدند، عده‌ای که به دیلماج مشهور بودند این نوشته‌ها و یا هرگونه توضیح اضافه‌ای را که به فهم فیلم کمک می‌کرد را با صدای بلند می‌خواندند. دیلماج‌ها همیشه کنار پرده به شکل ثابت نمی‌ایستادند بلکه بعضاً در میان تماشاچیان و صدلی‌ها راه می‌رفتند یا روی چهارپایه می‌ایستادند. دیلماج‌ها گاه صدای خود را مطابق با احساسات یا رفتار بازیگر فیلم صامت از حنجره خارج می‌کردند و گاه به صحبت‌های خود چاشنی‌های طنز و لودگی اضافه می‌کردند.

از فیلم‌های صامت قطعه‌ای را انتخاب کرده و در کارگاه پخش فیلم به نمایش بگذارید و سعی کنید برای آن قطعه خودتان نقش دیلماج را ایفا کنید.

فعالیت
کلاسی

دوبله فیلم در ایران

دوبله فیلم در ایران با دکتر اسماعیل کوشان آغاز می‌شود. وی را پدر سینمای ایران هم نامیده‌اند. کسی که نه تنها سنگ زیرین دوبله فیلم را در ایران گذاشت، بلکه خود کارگردانی و نویسندگی را نیز در کارنامه حرفه‌ای خود دارد. صدای وی در مستندهای خبری آن دوران، که توسط شرکتی در آلمان تهیه و در سینماهای ایران پیش از نمایش فیلم‌ها پخش می‌شد.

بینندگان فیلم در ایران که از اواسط دهه ۱۳۲۰ خورشیدی شنونده دوبله به فارسی فیلم‌های فرنگی بودند همواره کیفیتی بهتر را طلب می‌کردند. انتقادات وارده به دوبله‌های اولیه در خصوص عدم هماهنگی لب‌ها و به خصوص عدم هماهنگی لحن گوینده با احساسات بازیگر، گویندگان نسل بعد را مجبور کرد که تلاشی مضاعف در تطبیق کامل هر آنچه که باید گوینده با بازیگر داشته باشد را به کار گیرند تا رضایت مردم بیشتر فراهم شود. امروزه برترین گوینده فیلم از نظر مردم کسی است که آثارش مملو از بازی‌های بزرگ با کلمات، در کنار بیان احساسات باشد. آن‌ها گوینده‌ای را می‌ستایند که کلامش در دهان، چون موم به هر شکلی درآمده باشد و بر دهان هر بازیگری خوش نشسته باشد. همین درخواست یا انتظار، موجب رشد و بالندگی و تعدد گویندگی بزرگ را در طول ۷۰ سال سابقه دوبله ایران شد و دوستداران حرفه دوبله محو هنرنمایی چنان گویندگانی شدند.

صداپیشگی یک هنر ذاتی است

پایه و اساس حرفه دوبلاژ (صداپیشگی) همان گویندگی است. دوبلور در حقیقت گوینده‌ای است که مسیر تخصصی گوینده شدن را طی کرده است و با فرا گرفتن تکنیک‌هایی ویژه توانسته است صدای خود را برای دوبلوری یا صدا پیشگی تربیت کند. علیرغم اشتراکات بنیادی میان دوبلور و گوینده، حرفه دوبلاژ ویژگی‌های خاصی دارد که یک گوینده و یک دوبلور را کاملاً از یکدیگر متمایز می‌سازد. به عبارت دیگر کسب مهارت‌ها و تکنیک‌های گویندگی به منزله پیش نیاز ورود به حرفه دوبلاژ است. پیشرفت و رسیدن به موفقیت در این حرفه مستلزم فراگرفتن هنرهای جنبی دیگری است که در ادامه این بخش به آن‌ها اشاره خواهد شد.

افرادی علاقمند به حرفه گویندگی با فراگیری آموزش‌های تخصصی، لحن و صوت خود را تقویت کرده و اشکالات و ضعف‌های موجود در صدای خود را به کمک تکنیک‌های خاص برطرف کنند. اما ماهیت حرفه دوبلاژ ایجاب می‌کند که یک دوبلور علاوه بر برخورداری ذاتی از صدا و لحن زیبا، از همان دوران آماتوری و مقدماتی‌اش با هنرهایی مثل سینما، نمایش، بازیگری و مستند به طور کامل و از نزدیک آشنا شود.

در طول زندگی به طور مکرر به افرادی برخوردیم که صاحب حرفه و مشاغل مختلفی بوده‌اند و حتی ارتباطی با دنیای هنر و سینما و رادیو نداشته‌اند اما هنگامی که لب به سخن گشوده‌اند ناخودآگاه احساس کرده‌اند که چه صدای قدرتمند، گوش‌نواز و هنرمندانه‌ای دارند. این افراد بی‌آنکه در جایی آموزش فن بیان و یا تحت تعلیم اساتید گویندگی قرار گرفته باشند، ذاتاً دارای صدایی پخته و گرم و جذاب هستند. چنین افرادی در صورت ورود به حرفه دوبلاژ مطمئناً می‌توانند به موفقیت‌های درخشانی نائل شوند.

فراتر از یک صدای خوب

برای اینکه دوبلور یا صداپیشه موفق‌تری شود داشتن صدای خوب و جذاب به تنهایی کافی نیست، بلکه آموختن تکنیک‌های دیگر هم لازم است، و از آنجا که دوبلاژ مستقیماً با سینما و نمایش و بازیگری ارتباط دارد بنابراین یک دوبلور الزاماً بایستی سینما را بشناسد، فیلم‌های خارجی و ایرانی زیادی را ببیند. بازیگری و هنرهای نمایشی را بشناسد و حتی با احساساتی که یک بازیگر به هنگام نمایش و ایفای نقش از خود بروز می‌دهد بتواند کاملاً ارتباط برقرار کند.

دوبلور باید عمیقاً با زبان و ادبیات فارسی آشنا باشد و فرهنگ ایرانی را بشناسد. تسلط دوبلور بر زبان‌های خارجی رایج در عالم هنر و سینما امکان موفقیت او را در این حرفه دوچندان می‌کند. برای یک گوینده در مقام دوبلور تنها روان صحبت کردن کافی نیست، بلکه باید بتواند مهارت کافی در همانند کردن آهنگ صدا، لب همگامی (Lip Sync)، تُن صدا و مکث‌ها را داشته، و با ایما و اشاره‌ها و ارتباط غیرکلامی شخصیت یا صداها هماهنگی ایجاد کند. وضوح صدا، فصاحت، طرز بیان دیالوگ‌ها و احساسات موجود در صدا نکاتی هستند که یک دوبلور یا صداپیشه را از یک فرد عادی متمایز می‌کند.

تصویر ۱

یک قسمت کوتاه از یک برنامه تلویزیونی (فیلم، گزارش خبری و ...) را انتخاب کرده و آن را بدون صدا در کارگاه پخش کنید. همزمان با پخش روی تصاویر از روی متنی که تهیه کرده‌اید بخوانید. نظر هنرجویان را درباره‌ی ارائه‌ی خود جویا شوید و نکات قوت و ضعف خود را یادداشت کنید. از هنرآموز خود برای رفع نواقص راهنمایی بگیرید.

فعالیت
کارگاهی

با هنر دوبلاژ آشنا شویم

گویندگی، پایه و اساس دوبلاژ است، دوبلوری که با پشتوانه هنر گویندگی وارد عرصه صدای پیشگی شود علاوه بر آموختن تکنیک‌ها و مهارت‌های مربوطه به تنهایی نمی‌تواند فرآیند دوبله یک فیلم را انجام دهد. او به ابزارها، مقدمات و همکاری متخصصان دیگری هم نیازمند است. برخی از این نکات عبارتند از:

ترجمه مکالمات (دیالوگ‌ها) فیلم توسط یک مترجم

تصور کنید برای انجام یک کار پژوهشی کتابی را به زبان غیرفارسی به شما معرفی کرده‌اند. برای بهره‌برداری کامل از آن کتاب و فهم مطالب آن، شما نیاز به ترجمه متن کتاب، به زبان فارسی دارید. در این جا است که یک مترجم خوب می‌تواند کلید حل مشکل باشد. کتاب ترجمه می‌شود و شما موفق می‌شوید به محتوای آن پی ببرید و کار پژوهشی‌تان را انجام دهید.

فرآیند دوبله نیز دقیقاً مبتنی بر ترجمه است. اما در اینجا به جای متن یک کتاب خارجی متن دیالوگ‌ها یا گفت‌وگوهای یک فیلم خارجی ترجمه می‌شود. بنابراین نخستین گام برای دوبله یک فیلم به زبان فارسی ترجمه متن آن است. دوبلور یا صدای پیشگی به کمک متن‌های ترجمه‌شده می‌تواند وارد استودیو دوبلاژ شده و کار دوبله را آغاز کند. بهترین ترجمه، ترجمه‌ای است که بتواند منظور فیلم را دقیقاً برساند. هر جمله و یا کلمه در زبان‌های دیگر معانی مختلفی دارد بنابراین مترجم نزدیک‌ترین معادل و مفهوم در فارسی را متن ترجمه‌شده مورد استفاده قرار می‌دهد.

در کار دوبلاژ رعایت طول جمله و تعداد بخش‌ها یا سیلاب‌های کلمات و جملات اهمیت فراوانی دارد لذا یک مترجم به هنگام ترجمه دیالوگ‌ها بایستی این نکته را مدنظر قرار دهد. چنانچه طول زمان ادای جمله به هنگام ترجمه رعایت نشود، دوبلور قادر نخواهد بود صدای خود را با حرکات لب بازیگر منطبق کند و چه بسا گفتار بازیگر به اتمام برسد اما صدای گوینده (دوبلور) هنوز ادامه داشته باشد.

مدیر دوبلاژ

مدیر دوبلاژ کیست؟ مدیر دوبلاژ یا سرپرست گویندگان به کسی گفته می‌شود که مهم‌ترین بخش دوبله فیلم را بر عهده دارد. یک مدیر دوبلاژ موفق، کنترل کامل و دقیقی بر گویندگان یا دوبلورها دارد و پس از دریافت متن ترجمه، آن را ویراستاری و به گویندگان تحویل می‌دهد. مدیر دوبلاژ موظف است فن بیان کاراکتر مورد نظر را قبل و در حین کار به گوینده القا کند و اشکالات و ایرادات وی را با آموزش برطرف کند.

مدیر دوبلاژ پس از چند بار بازبینی چندباره فیلم و شناخت کامل از فضای و داستان، تک‌تک جملاتی را که از دهان بازیگران فیلم خارج می‌شود؛ را با متن ترجمه‌شده منطبق و هماهنگ می‌کند سپس در اختیار گویندگان (دوبلورها) قرار می‌دهد. تطبیق دادن جملات ترجمه شده با لب‌های بازیگران را اصطلاحاً «سینک زدن» می‌گویند. مدیر دوبلاژ به نحوی که به اصل مفاهیم فیلم و ترجمه آن لطمه نخورد، برخی از واژه‌ها را به هنگام سینک زدن تغییر داده یا کم و زیاد می‌کند.

از دیگر وظایف مهم مدیر دوبلاژ، انتخاب گویندگان برای دوبله فیلم است. این انتخاب براساس تجربیات وی در تطبیق صدای بازیگر با صدای گوینده یا تطبیق چهره یک بازیگر با صدایی خاص و گاه براساس

هماهنگی قدرت یک بازیگر در بازی با «قدرت گویندگی یک گوینده» انجام می‌گیرد. مدیر دوبلاژ در حقیقت نقش یک کارگردان حرفه‌ای را بازی می‌کند. او گویندگانی را انتخاب می‌کند که متناسب با شخصیت بازیگران آن فیلم باشند. برای شخصیت‌های احساساتی و رمانتیک گوینده‌ای با صدای لطیف و ظریف و برای شخصیت‌های مقتدر گوینده‌ای با صدای خشن و قوی انتخاب می‌کند. آخرین مرحله، مدیر دوبلاژ در بخش صدا گذاری و میکس فیلم دوبله شده، نظارت می‌کند. به عمل تلفیق و آمیختن موسیقی و افکت‌های صوتی با فیلم، میکس گفته می‌شود.

نمایش فیلم از پشت صحنه دوبلاژ یک برنامه تلویزیونی

خلاقیت دوبلور

موفقیت و ماندگاری بسیاری از فیلم‌های خارجی تاریخ سینما و سریال‌هایی را که در ایران به نمایش درآمده‌اند ارتباط بسیار زیادی با صداپیشگان یا دوبلورهای آنان دارد. این صداها ماندگار که تعدادشان در تاریخ دوبلاژ ایران فراوان است؛ کند با مهارت‌ها و خلاقیت‌هایی که داشته‌اند؛ فیلم‌های مشهور جهان را در ذهن و خاطره ایرانیان ثبت کند. می‌توان گفت اگر توانمندی‌های اساتید هنر دوبلاژ کشورمان نبود اکنون هیچ نشانی از فیلم‌های مطرح جهان در ایران وجود نداشت.

دوبلور در مقام عمل از یک بازیگر هم حرفه‌ای‌تر است، چرا که هنرپیشه می‌تواند با تصویر و بازیگری خود، احساسش را به تماشاگر انتقال دهد اما یک دوبلور این انتقال احساس را فقط با «صدا»ی خود منتقل کرده و همین امر کار او را بسیار دشوار کند. یک بازیگر به مدد کارگردانی، نورپردازی، موسیقی، جلوه‌های تصویری و ... در فضای فیلم قرار می‌گیرد و ایفای نقش می‌کند، اما یک دوبلور فقط در کنار میکروفن و ابزار صدابرداری استودیویی «فضا»ی فیلم و احساس بازیگر را در ذهن خودش مجسم و به بیننده و شنونده منتقل می‌کند. این فرایند در محل دوبلاژ چنان هنرمندانه صورت می‌گیرد که اثر فیلم مورد نظر تا سالیان سال در ذهن و حافظه ایرانیان سینما دوست باقی مانده است؛ به طوری که مردم ما هنوز برخی از دیالوگ‌های آن فیلم‌های دوبله شده را به خاطر دارند.

دوبلاژ یکی از پیچیده‌ترین شکل‌های زبان است که در آن گوینده (دوبلور) باید با صدایی واضح و رسا و طبیعی و با رعایت اصول زبان فارسی، مفاهیم را واضح و روشن بیان کند و حس فیلم و بازیگر را انتقال دهد. گوینده در دوبله یک فیلم به طور همزمان پنج کار انجام می‌دهد: او می‌خواند، می‌بیند، می‌شنود، حس می‌گیرد و در نهایت با باز و بسته شدن لب شخصیت مورد نظر، جمله را بیان می‌کند. بنابراین می‌توان گفت؛ گویندگی دوبلاژ سخت‌تر از بازیگری است، زیرا دوبلور مجبور است با شخصیت یکی شود و برای این کار تنها یک ابزار در اختیار دارد و آن صدا است.

سختی و البته هنرمندانه بودن این حرفه زمانی درک می‌شود، که یک دوبلور الزاماً به جای یکی از شخصیت‌های فیلم صحبت نمی‌کند بلکه در پاره‌ای از فیلم‌ها، که ضرورت ایجاب می‌کند یک دوبلور با تغییر دادن صدای خود (تیپ گرفتن) به جای چند شخصیت در یک فیلم صحبت کند. این اتفاق عموماً در فیلم‌های داستانی انیمیشن رخ می‌دهد.

کسانی که تمایل ورود به حرفه دوبلاژ را دارند به این نکته مهم توجه داشته باشند که موفقیت در این شغل پیش از آنکه در گرو فراگرفتن آموزش‌های علمی و تخصصی این رشته و کسب مهارت‌ها و

تکنیک‌های دوبلاژ باشد، بیشتر مرهون شاگردی کردن در نزد اساتید مشهور و شناخته‌شده حرفه دوبلاژ است. صدایپیشگان نامدار امروز ایران همان کسانی هستند که از نوجوانی و بی‌آنکه در پی کسب پول و شهرت باشند وارد عرصه گویندگی شده و سالیان سال در محضر اساتید دوبله ایران با تواضع بسیار درس آموختند و خود به مرحله استادی رسیدند. این افراد هنوز هم به دوران شاگردی خود در کنار بزرگان دوبلاژ افتخار می‌کنند.

استودیو دوبلاژ

تصویر ۲

اصطلاحات مورد استفاده در دوبله

حرفه صدایپیشگی یا دوبلاژ هم مانند بسیاری از حرفه‌های دیگر دارای اصطلاحات خاصی است. برخی از این اصطلاحات ریشه آکادمیک و ثبت شده در کتاب‌های تخصصی رشته دوبلاژ را دارد و برخی دیگر به مرور زمان وارد گنجینه واژگان این حرفه گردیده‌اند. در فهرست اصطلاحات مربوط به دوبلاژ با عنوان‌هایی روبه‌رو می‌شویم که آشکارا نشان از عامیانه بودن آن‌ها دارد. بدیهی است که این اصطلاحات عامیانه توسط دوبلورهای ایرانی وارد فرهنگ دوبلاژ کشورمان شده و حکایت از نوعی محاوره و در بین گویندگان است. در اینجا به برخی از اصطلاحات رایج در دوبلاژ فیلم اشاره می‌شود:

رو لب گفتن

هماهنگی ابتدا و انتهای لب زدن بازیگر با گوینده را «رو لب» گفتن می‌گویند. در رولب گفتن نیازی به تطبیق تک تک حروف یا کلمات با دهان بازیگر (لیپ سینک) نیست و صرفاً هماهنگی ابتدا و انتهای آن گویش کفایت می‌کند.

رُل اول

گوینده نقش اول یا نقش‌های اول فیلم را رُل اول می‌گویند.

رُل دوم

گوینده نقش‌های دوم و سوم فیلم را رُل دوم می‌گویند. در اصطلاح متداول، به گوینده نقش‌های مکمل فیلم، رُل دوم می‌گویند. رُل دوم گویی هرگز در مفهوم ضعف کار یک گوینده نیست. بسیاری از رُل اول گوه‌ای دوبله ایران در بسیاری از فیلم‌ها بعضاً رُل‌های دوم را هم اجرا کرده‌اند. به عنوان مثال ایرج نظریان که همواره از گویندگان رُل اول بود، در فیلم قیصر به جای ناصر ملک مطیعی که نقشی مکمل را اجرا می‌کند به عنوان رُل دوم ظاهر می‌شود. در فیلم‌هایی (مانند دوبله فیلم مادر اثر علی حاتمی) که همه نقش‌ها در یک سطح قرار دارند و رُل اول و دوم مفهوم خاصی ندارد همه گویندگان به نوعی رُل دوم محسوب می‌شوند.

مردی گو

در کنار رُل‌های اول و دوم یک فیلم، بسیاری از نقش‌ها، گویندگی‌هایی بسیار کوتاه در حد یک یا چند جمله و یا حتی یک کلمه و آوا و بسیار گذرا دارند. به گویندگانی که به جای این رُل‌ها ایفای نقش می‌کنند «مردی گو» گفته می‌شود. چنین نقش‌هایی در اصطلاح عامیانه، نقش‌های سیاهی لشکر فیلم، می‌گویند در تاریخ دوبلاژ ایران معمولاً به گویندگانی که برای اولین بار وارد کار دوبله شده‌اند و یا از لحاظ فنی فاقد مهارت کافی هستند و یا اینکه خود ترجیح می‌دهند به شکل جزئی صدای آن‌ها در فیلم به گوش برسد سپرده می‌شود. بسیاری از مدیران دوبلاژ تراز اول که دوست ندارند به شکل حرفه‌ای گویندگی کنند، بعضاً مردی گویی هم می‌کنند. مانند علی کسمائی و یا سعید شرافت.

بچه گو

گوینده‌ای را که معمولاً به جای بچه‌ها (دختر یا پسر) گویندگی می‌کند، «بچه گو» می‌گویند. از آنجا که صدای پسر بچه با بچه دختر چندان فرقی ندارد از صدای خانم‌ها با کمی تغییر می‌توان به جای هر دو استفاده کرد. بنابراین عمده بچه‌گوه‌ای حرفه‌ای دوبلاژ ایران خانم هستند. به طور مثال خانم ناهید امیریان که از بچه‌گوه‌ای متبحر دوبله است، توانایی صحبت به جای پسر بچه و دختر بچه را به شکلی ماهرانه دارد.

زنی گو

گوینده‌ای که به جای زنان صحبت می‌کند. طبیعی است که «زنی گو» باید زن باشد، اما بوده‌اند گویندگان مردی که در برخی فیلم‌ها به جای زنها صحبت کرده‌اند. به طور مثال اصغر افضلی در سریال دایی جان ناپلئون به جای پروین سلیمانی و محمدعلی زرندی در سری فیلم‌های ننه زی به جای یک پیرزن (با الهام از تیپ شاباجی خانمی که خود ابداع کرده بود) گویندگی کرده‌اند. عمدتاً وقتی گفته می‌شود به زنی گو نیاز است یعنی در این فیلمبرای هنرپیشه زن، و به گوینده زن نیاز خواهد بود.

رُل گو

«رُل گو یا رُل گویی» در واقع به گویندگی در نقش‌های اصلی و طولانی فیلم اشاره دارد. وقتی به گوینده‌ای گفته می‌شود در این فیلم رُل گویی داری یعنی مسئولیت زیاد و سنگینی بر عهده خواهی داشت.

خبری گو

گویندگانی که در گفتار نریشن (یا روایت) یا گویندگی فیلم‌های خبری و یا مستند تبحر خاصی دارند «خبری گو» می‌گویند. این گویندگان، عمدتاً قادر به تیپ‌سازی نیستند؛ اما صدای آن‌ها با توجه به جنبه‌های مختلف زیبایی‌شناسی در ادای یکنواخت و گویش با ریتم ثابت ارزشمند و قابل توجه است.

پس گردنی

«پس گردنی یا پس کله‌ای» به دیالوگ‌های اضافه‌ای گفته می‌شود که گوینده موقع پشت به دوربین بودن بازیگر یا دیده نشدن لب‌های وی ادا می‌کند بدون آنکه این دیالوگ‌ها بخشی از فیلم بوده باشد. این دیالوگ‌های اضافه گاه جنبه شوخی و طنز و مزه‌پرانی دارد و گاه جدی و در جهت روشن‌تر کردن تماشایی و شنونده است. از مشهورترین پس گردنی‌گوینان دوبله ایران، می‌توان به ایرج دوستدار به جای جان وین و حمید قنبری به جای جری لوئیس اشاره کرد.

پُر کردن لب

وقتی یک گوینده با کم و زیاد یا تند و کند کردن (کش دادن) در حین ادای حروف و کلمات و یا حتی استفاده از کلمات اضافه، لب زدن اضافه‌ای از طرف بازیگر باقی نگذارد و تمامی لب زدن‌های وی را به نوعی با گفتار خود پوشش دهد؛ اصطلاحاً گفته می‌شود این گوینده لب بازیگر را پر کرده است.

پُر کردن نقش

گاهی صدای گوینده (به لحاظ فیزیکی) با چهره بازیگر مطابقت ندارد. مثلاً یک گوینده جوان سعی می‌کند به جای یک بازیگر پیر صحبت کند و یا یک گوینده با صدای زیر و نازک تر سعی می‌کند به جای یک فرد تنومند و قوی هیکل در فیلم صحبت کند و یا اینکه یک گوینده با سن بالا سعی می‌کند به جای یک کودک صحبت کند. در چنین مواقعی گوینده مجبور است به تناسب ظاهر و شخصیت نقشی که بازیگر ایفا می‌کند صدای خود را تنظیم یا تغییر دهد تا صدای وی به جای آن نقش از نظر بیننده

باورپذیر باشد. در این حالت گفته می‌شود این گوینده نقش را پُر کرده است.

شلوغ کاری

القای شلوغی در یک صحنه توسط بازیگران با استفاده از گویندگان مرد و زن به نحوی که صدای گویندگان مردی گو و زنی گو بالا رود را شلوغ کاری می‌گویند. اصطلاح «شلوغی دادن» هم به همین معناست. وقتی از طرف مدیر دوبلاژ گفته می‌شود «شلوغی بدهید» یعنی اینکه گویندگان باید با توجه به شدت و ضعف صحنه، سروصدا و شلوغ کاری کنند تا صدای آن‌ها با صدای شلوغی فیلم منطبق شود.

همهمه کردن

القای صدای همهمه (که به لحاظ شدت و تعداد کمتر از شلوغ کاری است) توسط گویندگان به نحوی که گفتار تک‌تک صداها قابل تشخیص نباشد (با توجه به خود صحنه ممکن است چند صدا و چند گفتار قابل تشخیص باشد) را «همهمه کردن» می‌گویند.

لوپ رفتن (لوپ کردن)

تکرار بخشی از یک فیلم برای آشنایی بیشتر گویندگان با گویش‌های فیلم و تمرین و ممارست بیشتر را لوپ کردن می‌گویند. این صحنه‌ها بعضاً صحنه‌های سخت دوبله محسوب می‌شود. در گذشته، این بخش به شکل حلقه فیلم و به شکل جداگانه در دستگاه آپارات قرار داده می‌شد اما امروزه عقب جلو کردن تصاویر دیجیتال به مراتب راحت‌تر است.

سینمایی کار

گویندگانی را که کاملاً یا عمدتاً در گویندگی فیلم‌های سینمایی شرکت می‌کنند «سینمایی کار» می‌گویند.

تلویزیونی کار

گویندگانی که عمده فعالیت آن‌ها در تلویزیون، دوبله فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیونی متمرکز است را «تلویزیونی کار» می‌نامند.

فرنگی کار

گویندگانی که ترجیح می‌دهند در دوبله فیلم‌های خارجی شرکت کنند و صدای آن‌ها در فیلم‌های خارجی بیشتر شنیده می‌شود را «فرنگی کار» می‌گویند.

کمدی کار

گویندگانی را که تخصص آن‌ها گویندگی در فیلم‌های کمدی است «کمدی کار» می‌گویند. این گویندگان مهارت خاصی در تیپ‌سازی و طنزازی دارند.

صدای مثبت صدای منفی

صدای برخی از گویندگان به خاطر شکل آوایی و تناژ و یا استمرار کار بر روی شخصیت‌هایی خاص و عادت شنوندگان برای شخصیت‌های مثبت و برخی دیگر برای شخصیت‌های منفی مناسب هستند. منظور از صدای مثبت صدای بازیگری است که در نقش مثبت و انسان‌های خوب ظاهر می‌شود. اینگونه صداها عمدتاً آرامش‌بخش، آسمانی، زیبا، آرام و باطمأنینه و گوش‌نواز هستند. صدای برخی دیگر از گویندگان که مناسب نقش‌های منفی است. صدهای خشن، خش‌دار، بم، بدون ریتم و بدون توازن هستند. برخی از گویندگان به دلیل مهارت در کار، قادرند با تغییر صدا یا مهارت در تغییر ریتم و تنالیته صدا هم در نقش منفی و هم مثبت ظاهر شوند.

زیاد آوردن و کم آوردن

عدم تنظیم طول کلامی که گوینده می‌گوید با آنی که بازیگر ادا می‌کند به نحوی که گویش گوینده طولانی‌تر از بازیگر باشد و کلام گوینده جلوتر بیفتد را «زیاد آوردن» می‌گویند. در چنین وضعیتی گویش بازیگر و باز و بسته شدن لب‌هایش به اتمام رسیده، اما گوینده همچنان در حال گویش آن بخش است. از نظر فنی، این یک نقص بزرگ در دوبله است که باید با تکرار گویندگی آن بخش، مجدداً اصلاح و مدیران دوبلاژ در این خصوص چشم‌پوشی نمی‌کنند. اگر در برخی فیلم‌ها چنین مواردی در دوبله فیلم ثبت و ضبط می‌شود کیفیت دوبله فیلم را می‌تواند تحت تاثیر قرار می‌دهد. در حالت دیگر گوینده از بازیگر عقب می‌افتد و به اصطلاح (در کلام) کم می‌آورد. علت زیاد آوردن یا کم آوردن مستقیماً متوجه مدیر دوبلاژ و عدم ارائه سینک همزمانی مناسب از طرف و یا عدم تبحر گوینده در گویش تند یا کند و ناهماهنگ با نقش است.

دوبلاژ یک نمایش عروسکی و یا قسمتی از یک انیمیشن را پس از مطالعه و ترجمه متن، با راهنمایی هنرآموز خود، به صورت گروهی انجام دهید.

فعالیت
کلاسی

ارزشیابی شایستگی گویندگی شخصیت تصویر (دوبلاژ)

شرح کار:

دوبلهٔ یک برنامهٔ تلویزیونی مانند فیلم سینمایی و یا انیمیشن و یا یک گزارش خبری برای پخش در تلویزیون

استاندارد عملکرد:

دوبلهٔ بخشی از یک برنامه (فیلم، انیمیشن، گزارش و ...) با رعایت تکنیک‌های لب‌خوانی و مطابق با احساسات یا رفتار فرد

شاخص‌ها:

- مطالعهٔ متن و محتوا
- تقویت صدا و تناسب آن با شخصیت مورد نظر (پرسوناژ)
- هماهنگی با سایر عوامل و عناصر برنامه (صدا، موسیقی و ...)
- رعایت تکنیک‌ها و به کارگیری واژگان تخصصی دوبله

شرایط انجام کار و ابزار و تجهیزات:

زمان: ۳۰ دقیقه

مکان: استودیو دوبله

ابزار و تجهیزات: تجهیزات فنی ضبط صدا

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	خوانش متن و محتوا	۱	
۲	تقویت صدا و تناسب آن با شخصیت مورد نظر (پرسوناژ)	۲	
۳	هماهنگی با سایر عوامل و عناصر برنامه (صدا، موسیقی و ...)	۱	
۴	رعایت تکنیک‌ها و به کارگیری واژگان تخصصی دوبله	۲	
شایستگی‌های غیر فنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش: ارتباط موثر، کار تیمی، سواد اطلاعاتی، ویژگی شخصیتی و اخلاقی، کاربرد فناوری			
میانگین نمرات			*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.